

Dani bá hezzaszólásai.

Nagy csuda istálom, hogyha valami üdöváltozás nem lesz a napokba, met mán szeredától fogvást úgy híricel valami a bessörészembe s úgy kénoz ez a fojlás, hogy a mejjem duvad széjjel tölle s a jobb lapockám es furtonosan ojanokat nyilallik, mint hogyha eppen egy vakaró keféet akasztottak vóna reja belől felől. Annak es csak a vót az oka istálom, hogy a tennapelőtt ezekkel a székelly legénkéekkel átal romlottam Ujszegedre, met az urfi es aszongya, hogy legjobb ijenkor, ha megjárja magát egy cseppet az ember s jól teli szipja a besső részit firiss levegővel. Hát nem mondom, használt es istálom a levegővátózás, met attól fogvást alábbacska hagyott a szaggatásom, de hogyha nem használt vóna, még akkor sem bántam vóna meg, hogy átal mentem. Met istálom alig kerültünk vaj hármat az ösvenyen, mikor megszöki magát az urfi mellettem s nekiesenkedik. Hinnye — mondom — be megfutamodék! Nete nel Elig mondom ki a szót s hát a másik kettő es felüti a fejit s utánna istálom. No mondom, ezekre biztosan rejajöve valami, hogy egy szempiccre így el bogároztak, eisze jó lesz, ha utánnik nézek. Hát istálom, mikor arra felé tekéntenk, akkor veszem észre, hogy az ujszegedi parkérozásnak a hátulsó bütejinél három kaszás emberrel beszélgetnek s egy szempiccre kikapják a kaszát a napszamosok kezéből, neki esnek a fünek s nyesni kezdik, de úgy az áldóját, hogy ott még csak a föld es porzott a gyönyörűségtől. Mikorra én es odabilletem a fájós lábaimmal, akkorra mán a hatodik renden jöttek vissza felé. Akkor veszem észre istálom, hogy amennyi fehérség s amennyi ember vót a tájékon, a mind esszegyült a csudalattyikra. A fehérség között különös letteképpen egy veres gunyás női högy kapta meg a tekintetemet, amijiknek egy temérdek nagy lebernyeges kalap vót a fejibe s furtonosan azt kijábálta a többinek, hogy „jé be hercigek ezek az egyetemisták!” — Hinnye mondom, fogja be kijed a kerepelejit s ne csufolkodjék az urfiékal, met ha én taládom bé fogni, eisze a veres ellepi a képit. Mikor a székelly ember csinál valamit, ném azért csinálja, hogy csudálkozzanak rajta kijetek, hanem hát azért, met jól esik neki, ha csinálhat valamit.

Evel osztáng el es hallgatott a fehérség. Csak azután vettem észre istálom, hogy cigáréta van a szájába s úgy szipja mindha férfsiu vóna, — Hinnye mondom, hát ami sok a mán méges csak sok. Met istálom, hogyha lebernyeges kalapot teszen a fejire, hát azt még bé tudja látni az ember ebbe a meleg üdöbe, de mán osztáng, hogy cigárétát vegyen a foga bütejire s fényes nappal ágájon vélle, hát a mán gamat dolog.

No de mán tovább nem bajlódom vélle, met még elhiszi magát a női högy. Az urfiék letették a kapát, megdörgölték a homlokikat, felvették az ujjost s elindultunk hazafelé istálom, met ájeres vót mán a levegőluftja s osztáng ügyelgetni kell az embernek az egészségire, mán csak azért es, met itt vannak ezek a választások s én úgy vagyok vélle, mind kijeteknek es a nagyobbik része, hogyhát belépusztulnék, ha ném tudnék leszavazni gróf Teleky Pálra.

Met hejába böcsködnek kijetek, azért az erdélyi embernek még sincsen párja sehul ezen a gombojék világon!

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

A cigány muzsikáról.

Ha kimerítően akarnánk tárgyalni a cigányzene és ezzel kapcsolatosan a magyar zene fejlődését, úgy erről vaskos köteteket írhatnánk. Így inkább nagy vonásokban rámutatunk csupán arra a hanyatlásra, amely a cigányzene fénykorától napjainkig fokozatosan érezhető.

A cigánymuzsika fénykorát az ezerhétszáz években élte, midőn a később oly tragikus sorsu *Bihari János* (1769—1827), a 15 éves cigányprimás hegedüljével elindult diadalutjára. *Bihari* nemcsak elsőrendű virtóza volt korának, de mint zeneszerző is komoly, számottevő egyéniség s nevéhez fűződik a régi magyar muzsikának nem egy értékes alkotása. (Hallgatónóták, Huszár verbunkos, Hatvágás verbunkos, Sarkantus verbunkos stb.) Hallgatónótáiban méltóság és ünnepélyes hangulat uralkodik, tánc-zenéjében utóérhetetlen, játékból tökéletes virtuozitás, mérhetetlen szenvedély, átérzés csillan ki. 18 éves korában zenekarával bejárja Erdélyt, Magyarországot, Lengyelországot, híre eljut az udvari körökig s innen kezdve az udvari bálokon és nagyobb udvari ünnepélyeken az ő bandája muzsikál. Hangversenyeket ad Pesten, Bécsben s sikerét talán a bécsiek elragadtatása jellemzi legjobban, hol kiérdemli az „*ungarischer Beethoven*” elnevezést. *Csermák Antal* (1771—1822) cseh virtuoz 1798-ban hallja játszani először *Bihari*t, kinek játéka könnyekig meghatja. E perctől fogva Magyarországon él s kizárólag magyar zenével foglalkozik s bár csak virtuoz technikájában mulja felül *Bihari*t (mint komponista alatta marad), kiveszi részét a magyar muzsika fejlesztésében „Magyar táncjaival”, „*Doborzó*”-jával, „*Verbunkosával*” s megalapítója lesz a „*Lassu*” utáni „*Friská*”-nak, melyet később *Liszt Ferenc* is oly előszeretettel alkalmaz magyar rhapsodiáiban.

A *Bihari* és *Csermák* neve mellé sorakozik „*Lavotta Jánosé*” (1764—1820), kit kora a „magyar *Orpheus*” elnevezéssel tisztel meg s „Lakodalmas táncait” zenei „Csataképét” (ez az első magyar programzene), népdalait s a ma is közismert „*Lavotta első szerelmét*” országszerte ismerik. Ő konstruálja meg a „magyar hangskálát”, melyet a külföld ma is „magyarische Scala” néven ismer. *Bihari* nyomorékká válása folytán a legnagyobb anyagi nyomoruságban fejezi be oly dicsőséges pályafutását. *Reményi Ede* a 70-es években Pesten ötven hangversenyt ad s játékaival lázba hozza az egész országot, később Európát s az Egyesült Államokat is, életét Amerikában végzi be. *Reményi* örökéletű szerzeményét, a „*Repülj fecském*”-et követendő példaképpen állítják a cigányprimások maguk elé, elfeledve, hogy *Reményi* ezen művében inkább virtuozitást ad, mint magyar stílust, hiszen a magyar muzsikának az egyszerűség és nem a cikornyosság a sajátossága. Országszerte a „*Repülj fecském*” stílusában játszásk a magyar nótákat, felcicomázva, agyoncadenciázva az oly érthető, nemesen egyszerű magyar motívumokat. Itt érezhető az első lépés a hanyatlás felé s ami ezután következik, az csak az eredeti céltól való mind erősebb eltérés. Néhol ugyan még megcsendülnek a régi, kedves hangok (*Dankó Pista*), de a romlás nem állítható meg többé. Ez a szomorú kép kíséri a cigánymuzsikát végig a szabadságharc alatt és után, mignem eljutnak hanyatlásuknak egy újabb korszakához, amit az operett irodalom jelent számukra.

Ma, midőn már kinyílt szemmel, tisztán látjuk az irodalmunkon, művészetünkön, egész háboru előtti életünkön végig vonuló destruktívot, félreismerhetlenül megtaláljuk ezt a zenében is.

A mai Magyarország összes szinpadain a legtarlatatlanabb, legrosszabb zenéjü operettek aratták a legnagyobb sikert, kiszorítva az értékebb komposztioakat. A magyarazata ennek egyszerü. Az a színházlátogató közönség, aki nappal üzleti ügyekkel izgatja magát s így kifáradva megy szórakozást keresni s akinek ezenfelül nincs is meg a kellő intelligentiája ahoz, hogy tartalmasabb dolgokra vágyakozzék, nagyon is jónak találta a legkönnyebb, legléghább és leg-sikamlósabb operetteket. A vidéki szinpadok vakon követték a fővárost s így szép lassan itt is megnyilatkozott a destruktív hatás. A cigányzenekarok látván az ilyen termékek nagy sikerét, felvették műsorukba az olcsó sikerü operettreszleteket s az eddig is hibásan előadott magyar nóták helyett ezeket játszták és játszá ma is tulnyomó mértékben.

Ha visszagondolunk az elmondottakra, minden esetre örömmel állapíthatjuk meg, hogy legujabban nem egy cigányprimás konzervatoriumot végez s zenekarok műsorában is mind sürübben szerepelnek az operareszletek, nyitányok stb. Csodálatos azonban, hogy a zeneiskolát végzett cigányok közül sem tud egyik se kiemelkedni a kávéház füstös levegőjéből, egy sem tud eljutni a hangversenydobogóra. Ennek talán az a magyarazata, hogy ez a zeneileg kétségte-lenül oly tekintélyes fajta még ma sem ismerte fel igazi hivatását, ami pedig nem más, mint a magyar népzenének helyes alapokon való ápolása, fejlesztése.

A mai cigányzene minden, csak nem magyar, mert az One Steep-eknek, Yazz-band-oknak, nyitányoknak, Schimmiknek és hibásan eljátszott népdaloknak csodálatos chaoszát a legjobb akarattal sem nevezhetjük magyar zenének. Ha a mai cigányzenét röviden jellemezni akarnók, talán legtalálóbban azt mondhatnók rá, hogy ez nem egyéb, mint ugynevezett „kávéházi muzsika“. Vajjon mikor fog megszületni egy új *Bihari*, aki megint megmutassa az irányt, melytől cigányaink oly régen eltértek.

Kovács Gábor.

Uj Ezredév. Kiss Dezső szerkesztésében immá a második száma jelent meg az „Uj Ezredév“-nek telis tele értékes, élvezetes cikkekkal a legkitünőbb írók tollából. A szépirodalmi, társadalmi cikkek alatt Raffay Sándor ev. püspök, dr. Zsilinszky Endre, a Szózat főmunkatársa, Schöpflin Aladár, Zsirkay János nevei sorakoznak. A cikkek szelleme faji öntudatot, keresztény erkölcsiséget, magyar akaratot, hitet sugároz az olvasókba, az évtizedes destruktív pesszimizmus, dekadencia magyar közszellem rombolását igyekszik ellensúlyozni, megszüntetni. Egészséges, életrevaló, fiatal erejü magyar szellemiségért küzd a tanítás, nemesen szórakoztatás csillogó, keményacélú fegyverével. A magyar társadalom, olvasó közönség legnagyobb megértését, fegyvertársul szegődését érdemli meg az Uj Ezredév. Az Uj Ezredév nemzetvédelmi havi folyóirat, szerkesztősége és kiadóhivatala Budapest, VI., Podmaniczky-ú. 45. II/25. szám alatt van. Egyes szám ára 10 korona. Egész évre 100 kor.

ALKONY.

*Alkony kutyái viszik a napot.
Fény-tollain bibor vér ázik,
Vergődött, vivott, mart, elesett
S dermedt szemében most messzi fagy fázik.*

*Végig vonszolják lila mezején
Ködös, jövendő-foszlott fáknak
Lépnek lassan, markoló szájjal
Komor, néma, nehéz szelindek árnyak.*

*Napmadár feje szántja az avart.
Rémekké nő a falka felhő
Viszik odább. Hulló tollától
Véresen lángol itt-ott még az erdő.*

CSANÁDY GYÖRGY.

Tragédia.

(Novella.)

Az otthonuk kényelmes volt, puha és meleg, életük szép, derüs és valami tiszta, szent nyugalom uralkodott rajta. Az asszony szép volt, ifjusága pompázott, a férfi büszke, gögös ur, a becsületnek, a korrektségnek husból és vérből való szobra. Három esztendei házasságuknak első évében született egy leánykájuk, más emulítésre-méltó esemény aztán nem is történt velük az egész három év alatt. Szerették egymást és rajongtak a gyermekükért. A férfi megkettőzött szorgalommal dolgozott és minden remény megvolt arra, hogy rövidesen miniszteri tanácsos lesz, méltóságos ur. És három év után, ebbe a tiszta, nyugalmas, boldog családi életbe belelépett Kápolnai János.

Kápolnai színész volt, az asszony urának iskolatársa, legénykori barátja, pajtása, cimborája. Külföldről jött. Berlin, Páris, London szinpadain óriási sikereket aratott, híre, sikerei bejárták az egész kulturvilágot. Öt évig csak külföldön játszott, aztán visszajött Pestre és találkozott Törő Sándorral, Törő átölelte, megcsókolta és diadalittasan, mámorosan, mintha Kápolnai sikereiben neki is jutott volna valami rész, cipelte, vitte fel a feleségéhez. És Kápolnai ettől a naptól kezdve minden nap megjelent a Törő-házban. Ebéd, vacsora, színház, kirándulás el sem volt képzelhető nélküle. Törő örült, boldog volt és tüntetett vele. Azután rábizta a feleségét.

— Ma nem érek rá, — mondotta — majd te elkíséred Hildát.

Es Kápolnai ment az asszonnyal. Séták, kocsikázások következtek ezután, amelyek egyre hosszabbak lettek, beszélgetések, amelyek lassankint bizalmas, meleg suttagássá halkultak le.

Néhány hét múlva pedig a kaszinóban Törő Sándort karonfogta Pándor Gyurka.

— Sándor, kérlek, egy pillanatra.

Félrehúzódtak. Leültek.

Pándor Gyurka ekkor körülnézett, aztán halkkan suttagva odafordult Törőhöz.

— Sándor, — kezdte — az a régi, jó baráti viszony, amely összefűz bennünket, az a határtalan szeretet, amelyet irántad érzek, jogosít fel arra, hogy valamit megmondjak neked.

Törő meglepetten, értelmetlenül nézett Pándorra. Pándor habozott, ingadozott néhány pillanatig, aztán kimondta:

UJ ÉLET a legmagyarabb hetilap!